

Malo o Samoa

TAIALA MO LE ATINA'E o SAMOA 2016/17-2019/20

“Una’ia Atina’e ma Fa’atupula’ia Avanoa
mo Tagata Uma”

E leai se tapulaa i le faaaogaina po o le lomua o soo se vaega o lena lomiga, pe a fai e faailoa o lena lomiga na aumai ai

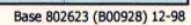

Matagaluega o Tupe
Vaega e Tuufaatasia Faiga Faavae ma Fuafuaga o le Tamaoaiga
Pusa Meli Faapitoa
Apia
SAMOA

Telefoni: 34-333 Telesi: 21-312
E-Meli: eppd@mof.gov.ws

Tesema 2016

Maua mai: www.lib.utexas.edu/maps/samoa.html

FA'AMATALAGA O SAMOA

Faiga-Malō: Faavae i faiga-faatemokalasi lona Palemene, e tasi lona Maota Fono ma e lima tausaga o paea'iga ma faia faiga palota lautele ma o le Palemia ma le Kapeneta e Tofia o i latou fo'i nei o le'a gafa ma le faatofala'iga ma feautana'iga mo le manuia o le atunu'u i lea aso ma lea aso. E 54 sui e filifilia o le Palemene mo le Ofisa o le Fono, ma o nei sui e 54 e matai uma ma e filifilia ina lea e tagatanu'u ua 21 tausaga ma luga atu, ma o le to'a lima (5) o nei sui o sui tama'ita'i e tusa ai ma aiaiga o le tulafono. O le Palemia e filifilia sui e 12 o le Palemene e fausia ai le Kapeneta. O le faiga palota lautele e lima tausaga ma fa'atinoina. O le vaega fa'aupufai 'e Puipuia Aia Tatau a Tagata (HRPP) ua 34 tausaga soso'o o avea ai ma Faigamalo. O le Tulafono e Pulea ai Nu'u 1990 ua fa'amalosia ai le pulega a Alii ma Faipule i le tausia o le filemu i alalafaga aemaise o mataupu e a'afia ai le soifua maloloina ma agafeso'ota'i.

Faavae: Na faatulafonoina i le 1960, e faavae i tu ma aganuu aemaise ai o faiga faa-temokalasi lea e maioio ai matafaioi a vaega tetele e tolu o le Malo. (Fono faitulafono, Faamasinoga ma Pulega Faatonu).

Faiga Faaletulafono: O Faiga-faaletulafono a Samoa o loo mulimulitai i faavae a le Malo o Peretania e pei ona faaogaina e le tele o Malo o le Taupulega.

Gagana: Samoa ma le Faa-peretania.

Faamasinoga: O Faamasinoga a Samoa e faagaoioia i ituaiga o Faamasinoga Faaitumalo e lua (2) ma le Faamasinoga Maua luga e faatautaia e Alii Faamasino e toa 5. O Faamasinoga Apili e faatasi ona faia i le tausaga, ma e faatinoina e Faamasino mai Fafo. E ese mai ai le Faamasinoga o Fanua ma Suafa lea e gafa tonu ma mataupu tau i eleele faale-aganuu ma Suafa Matai.

Laufanua: 2,820 km² le tuufaatasiaga o laufanua o Samoa e aofia ai Upolu ma Savai'i ma isi motu laiti e fitu; 43% e mafai ona faaogaina mo faatoaga.

Ogasami Fagotaina faa-letulafono: aupito laititi i le Pasefika i le nao le 98,500 km².

Faitau Aofai o Tagata: (Faatusatusa) 193,483 i Samoa; 19% i le Taulaga (Apia).

Tamaoaiga (GDP): Tu'ufa'atasiga o le Tamaoaiga (Tupe) SAT\$1.9 Pilonia
Tu'ufa'atasiga o le Tamao'aiga SAT\$1.7 Pilonia.

Vaega o le Tamaoaiga: Atinae Muamua 10%; Fale-gaosi oloa 24%; Tautua ma Auaunaga 66%(2014/15).

Tupe Maua a le Tagata e toatasi (2011): SAT\$9,713; US\$3176.

Tupe Faamomoli mai Fafo: e tusa ma le 21.6% o le Tamaoaiga(2014/15).

UPU TOMUA, AFIGA I LE MINISITA O TUPE

E ia te a'u le ava ma le faaaloalo, e faaluiloa atu ai le Taiala mo le Atina'e o Samoa (TAS) mo le piriota 2016/17-2019/20.

O lenei lomiga e taua tele mo tagata nu'u uma o Samoa. O se alafua e lima ta'ita'ina ai galuega o lo'o fuafuaina e le Malō 'e fa'atino mo le isi fa (4) tausaga. E mafai ona tu'uina mai e lenei taiala le tulaga i le fa'atinoina o galuega a le atunu'u i le tuana'i ma tu'uina atu se ata manino i tagata Samoa uma i vaega o lo'o talitonu le Malō e tatau ona va'ava'ai iai i tausaga o le'a sau. O le TAS o lo'o mata'ituina ai Vaega fa'amuumua o lo'o manatu e talafeagai mo le isi fa tausaga ma fa'ata'atia mai ai ni isi o polokalame ma galuega o lo'o fuafuaina e fa'atino e 'ausia ai nei Taunu'uga Mo'omia. Ua mae'a ona fa'atino le galuega e

fa'ata'atia ai le so'otaga o le Taiala mo le Atina'e o Samoa i Manulauti mo Atina'e Mausali o le Lalolagi (SDG's), ma maliega a atumotu laiti (SAMOA Pathway) e pei ona lagolagoina e Malō 'Aufa'atasi.

I le fausiaina o le TAS ma le fa'ata'atitaiina o Taunu'uga Mo'omia e talafeagai mo Samoa i le isi fa(4) tausaga, sa faia fa'atalatalanoaga ma feutaga'i le Malō i le mamalu o le atunu'u ma fa'alapotopotoga uma. O le TAS o se taiala o lo'o fusifusia ai le so'otaga a le Malō ma tagata Samoa uma. O le malosi la o lenei so'otagata fa'apa'aga, o le tele fo'i lea o vaega e mafai ona 'ausia.

O le va'aiga taula'i o le TAS ua mae'a atu o le **“Si'itia le Soifuaga Manuia mo Tagata Uma”**. O lenei va'aiga taula'i o lo'o maitauina le manino ma talafeagai pea i le tulaga o lo'o tatou va'ava'ai iai ma o lenei ua toe faatumauiina ai le va'aiga taula'i lenei mo le isi fa tausaga. O le'a tutū malosi le Malō e fa'atino vaega uma i le mafai e fa'atino ai ina ia mautinoa le malosi ona fa'atupula'ia le malosi ma ia fausiaina ni avanoa faigaluega mai atina'e ma avanoa mo tatou tagata nu'u ina ia mafai ona 'ausia le “si'itia o le soifua manuia”. O le mana'oga ia te'i matou ia fa'atino vaega uma matou te mafaia ina ia mautinoa le manuia ai o tagata uma. Matou te manana'o fo'i ia mautiona o lo'o iai uma tagata e aofia ai ma i latou o lo'o ma'ale'ale le soifuaga ina ia manuia tutusa i le fa'asologa o nei galuega. Ma ua fa'aopopoina le sini autu o le **“Una'ia Atina'e ma Fa'atupula'ia Avanoa mo Tagata Uma”** e lagolagoina le va'aiga taula'i.

I le ausiaina ai o taunu'uga mo'omia i totonu o le TAS o lo'o mo'omia le fa'amautinoa ona faia fa'ai'uga i lea vaiaso ma lea tausaga ina ia lagolagoina ai lenei taiala. I le Malō, o lo'o tagataga'i i le fa'atauaina o le Tala o le Tupe e lagolagoina le itu e aga'i iai fuafuaga, le ausiaina o vaega o lo'o ave iai le fa'amuumua ma le 'a'ano atoa o lo'o i le TAS.

O le TAS o se lomiga mo se soifuaga manuia ma iai tulaga e mafaia ona faia se suiga i se vaitaimi. O le'a mautinoa le matou iloiloaina o lenei ta'iala fa'a'apea vaega e ono iai suiga – ma va'ava'ai po'o nei suiga o ni isi avanoa mo atina'e po'o ni lu'itau ua mafai ona mata'ituina – mā o le'a fa'a'apea ona matou galulue vave iai. Ae i so'o se suiga o le'a mautia matou te tumau pea i le alafua mo le fa'aiga taula'i ua iai.

O le TAS e tatau ona taulimaina ma fa'aaogaina e tagata Samoa uma ma oute talitonu o le'a lagolagoina e tagata uma. Po'o fea lava o le'a iai ni avanoa e ono talafeagai mo le atunu'u, o Minisita o le Kapeneta ma Ofisa Sinia a le Malō o le'a mautinoa e fa'amalamalama tulaga uma o le taiala ma fa'a'apea ona aoga mo tagata uma.

I le tutū fa'atasi tatou te mafaia ona fa'aauau ona aga'i i luma ina ia **“Siitia le Soifua Manuia o Tagata Uma”**.

Hon. Sili Epa Tuioti
MINISITA O TUPE

FA'ATULAGAGA O MATAUPU

FA'AMATALAGA O SAMOA	i
UPU TOMUA, AFIGA I LE MINISITA O TUPE	ii
FA'ATULAGAGA O MATAUPU	iii
FA'APUPU'UGA O UPU	iii
VAEGA 1: TAIALA MO LE ATINA'E O SAMOA 2016/17 – 2019/20	1
Faamatalaga.....	2
VAEGA 2: VAEGA FA'AMUAMUA MA TAUNU'UGA MO'OMIA.....	3
Vaega Fa'amuumua 1: Tamaoaiga	4
Taunu'uga Moomia 1: Faaleleia atili ma siitia le puipuiga o le Tamaoaiga.....	4
Taunu'uga Mo'omia 2: Atina'e o Fa'atoaga ma Faigafaiva ia Maua'a ma Si'itia.	4
Taunuuga Moomia 3: Siitia Oloa Gaosia e faatauina atu i Atunuu i Fafo	5
Taunu'uga Moomia 4: Si'itia Atina'e ma Auaunaga tau i Tagata Tafafao Maimoa	6
Taunu'uga Moomia 5: Ia telē se sao a Vaega Ma'oti i Atina'e	7
Vaega Faamuumua 2. Soifuaga Lautele	8
Taunuuga Moomia6: Samoa Maloloina ma soifua manuia	8
Taunuuga Moomia 7: Aoga ma Aoaoga lelei ia siitia	9
Taunuuga Moomia 8: Faaleleia le Soifuaga Lautele	10
8.1) Siitia le Atinae o Nuu ma Afoaga	10
8.2) Siitia le Saogalemu o Nuu ma Afoaga	10
Vaega Fa'amuumua 3: Atina'e Tetele	11
Taunuuga Moomia 9: Ia mautu le suavai mama ma fale mo suavai lafoa'i	11
Taunu'uga Mo'omia 10: Atina'e Mautu mo Fela'uaiga ia Si'itia.	12
Taunuuga Moomia 11: Fa'aleleia ma Taugofie Auaunaga o Fesootaiga Faatekonolosi i le atunu'u atoa.....	13
Taunuuga Moomia 12: Tuuina atu o Malosiaga lelei atoatoa.	14
Vaega Fa'amuumua 4: Siosiomaga.....	14
Taunu'uga Mo'omia 13: Fa'aleleia atili o le Siosiomaga Gafataulimaina.....	14
Taunu'uga Mo'omia 14: Tali atu i Fesua'iga o le Tau ma mala mātua.....	15
VAEGA 3: ILOILOGA O LE FA'ATINOINA MA TAUNU'UGA O LE TAIALA MO LE ATINA'E O SAMOA 2012-2016 ..	17
Faamatalaga.....	18

FA'APUPU'UGA O UPU

GDP	Gross Domestic Product
SDGs	Sustainable Development Goals
SIDS	Small Island Developing States
SAMOA	SIDS Accelerated Modality of Action
TAS	Taiala mo le Atina'e o Samoa
ICT	Information and Communication Technology
TVET	Technical and Vocational Education and Training
PSET	Post School Education and Training

VAEGA 1: TAIALA MO LE ATINA'E O SAMOA 2016/17 – 2019/20

Faamatalaga

O le Taiala mo le Atina'e o Samoa 2016/17-2019/20 (TAS) o lo'o aumaia se ata fa'ata'atia i vaega o lo'o fa'amuumua e le Malō mo le isi fa'ausaga ma taunu'uga mo'omia ua fuafuaina e 'ausia. O nei vaega ua vaevaeina i vaega fa'amuumua e fa(4) fa'atasi ai ma taunu'uga mo'omia e sefulu ma le fa o le TAS. E aofia ai le tamao'aiga, soifuaga lautele, o fa'alapotopotoga o nu'u ma alalafaga ma le si'itiaga lea o le si'osi'omaga ma le fausiaina o faigafa'avae, o polokalame ma galuega fa'atino e ono fesoasoani i le ausiaina lea o taunu'uga mo'omia.

E sefulu ma le fa taunu'uga mo'omia o lenei taiala o lo'o fa'ailoa atu ai i tagata vaega o lo'o ave iai le fa'amuumua a le Malō e 'ausia i vaega ma'oti 'ese'ese. Ae o le'a manatu iai le Malo ma fa'atinoina o se taiala mo Malo atoa e mautinoa o lo'o fa'agasolo tutusa galuega i vaega o lo'o tāua mo tagata ta'ito'atasi, o nu'u ma alalafaga fa'apea ma le atunu'u atoa. O lenei taiala o lo'o fausia i luga o le fa'agasoloina o galuega sa fa'atinoina mai le tuana'i ma fa'ata'atitia ai se alafua manino mo le isi fa'ausaga. O lo'o va'ava'ai ia mautinoa le maua o avanoa mo tagata uma ma le si'itia lea o le maua lea o le 'au'aunaga lelei ma atina'e tetele mo le atunu'u.

O le'a atagia mai fo'i i lenei TAS le fa'asoloina o le fuafuaina ma le fa'atupeina o fuafuaga a le atunu'u ma mautinoa le iai o tagata uma, aia tatau, o le suiga o le tau ma le puipuia mai mala matuiā ma le tali atu ma tū malosī i aiaiga fa'a-va-o-malō e aofia ai; Manulauti mo Atina'e Mausali mo le 2030, o maliliega mo atunu'u laiti o le taupulega (SAMOA Pathway) fa'atasi ai ma Alafua ua fa'ata'atitia mo le Pasefika.

O le TAS o lo'o so'ota'i lelei ma fuafuaga ma Vaega Ma'oti e pei ona atina'eina mai e Matagaluega ma Fa'alapotopotoga. O lo'o maua nei fuafuaga uma mo 'i latou o lo'o mo'omia le fia iloa au'ili'ili o polokalame mai vaega ma'oti eseese. O Fuafuaga a Vaega Ma'oti o se tasi o vaega taua i pa'aga ma le Malo i le fa'agasoloina o galuega aga'i i le 'ausiaina o Taunu'uga Mo'omia o lo'o fuafuaina i le TAS. O le vaega taua, o le'a so'ota'i le tala o le tupe fa'a-le-tausaga ma isi tausaga i taunu'uga mo'omia o le TAS. O lenei vaega e mautinoa ai o lo'o gafataulimaina e le tatou atunu'u ma mafai ona fa'atinoina vaega uma i tala o le tupe o tausaga ta'itasi e 'ausia ai taunu'uga o lo'o i le TAS.

Vaega Faamuumua 1: Tamaoaiga

Taunuuga Moomia 1: Siitia le puipuiga o le Tamaoaiga

Taunu'uga Mo'omia 2: Atina'e o Fa'atoaga ma Faigafaiva ia Maua'a ma Si'itia

Taunuuga Moomia 3: Siitia oloa faatau atu i fafo

Taunu'uga Mo'omia 4: Mausali Atina'e mo Vaega o Tagata Tafafao Maimoa

Taunuuga Moomia 5: Atina'eina o Faiga Faapa'aga a le Malo ma Vaega Tumaoti

Vaega Fa'amuumua 2: Soifuaga Lautele

Taunuuga Moomia 6: Samoa Maloloina.

Taunuuga Moomia 7: Siitia taunuuga o aoaoga ma aoaoga faaauau

Taunu'uga Moomia 8: Siitia le Mautu o Soifuaga Lautele

Vaega Faamuumua 3: Atina'e Tetele

Taunuuga Moomia 9: Ia faamautuina le faamoemoeina o le suavai taumafa ma le iai o fale mo suavai lafoa'i

Taunu'uga Mo'omia 10: Atina'e Mautu mo Fela'uaiga ia Si'itia

Taunuuga Moomia 11: Auaunaga mo Fesootaiga Faatuatuaina ma faamoemoeina

Taunuuga Moomia 12: Tuuina atu o Malosiaga lelei atoatoa

Vaega Faamuumua 4: Siosiomaga

Taunu'uga Mo'omia 13: Faaleleia atili o le Siosiomaga Gafataulimaina.

Taunu'uga Mo'omia 14: Pulega mo Fesuiaga o le Tau ma Faalavelave Matuia

VAEGA 2: VAEGA FA'AMUAMUA MA TAUNU'UGA MO'OMIA

Vaega Fa'amuumua 1: Tamaoaiga

Taunu'uga Moomia 1: Faaleleia atili ma siitia le puipuiga o le Tamaoaiga

la malosi ma mausali le se fa'ava'a mo vaega tau tupe o le tamaoaiga ina ia fa'atumauiina ona si'itia le tamaoaiga.

O le tamaoaiga o Samoa sa iloga ona a'afia i le Fa'aletonu i le Tamaoaiga i le Lalolagi ma ni isi o mala fa'alenua ma o lenei maitauina le tulaga lelei toe mausali o le tamao'aiga. O lo'o fuafuaina nei e fausiaina ma fa'amalosia ni isi o taiala ina ia mautinoa le si'itia o le tamaoaiga ma le puipuia mai mala fa'alenua.

O lo'o fuafuaina e si'itia le puleaina o tupe o le atunu'u e ala lea i le toe iloilo ina lea o ni isi o lafoga ma le aoina o tupe maua fa'atasi ai ma le fa'aititia lea o tupe fa'aalu a le Malo. O le'a o gatasi le fa'aititia o nonoga tupe ma le Taiala mo Nonoga Tupe 2016-2020 'a'o lo'o iai lava le feutana'iga talafeagai i le lagolagoina i le fa'atupeina o galuega tetele taua ma le mautinoa lea le malu puipuiga o le tamaoaiga i mala tutupu fa'afuase'i.

O le fa'atupula'ia o le tamaoiga o le'a tauaofa'i iai 'i latou o lo'o iai mana'oga fa'apitoa i nu'u ma alalafaga, o le'a fa'alauteleina avanoa faigaluega fa'apea ma le mausali o le puipuiga i le tamao'aiga e afua ma ii atina'e mai vaega tuma'oti. O nei taunu'uga o lo'o mafai ona lagolagoina le Manulauti o Atina'e Mausali a le lalolagi lona 1: Faamutaina le mativa i le lalolagi atoa, Manulauti o Atina'e Mausali lona 8: la uunaia auala e ausia ai atina'e

fa'aleloma oiga e gafataulimaina ma maua ai e tagata uma galuega lelei mo le fa'aleleiga atili o o le olaga ma le tamaoaiga, ma le Manulauti o Atina'e Mausali lona 17: la fa'amalosia auala e fa'atino ai faiga fa'apa'aga e fa'ataunu'uina ai fuafuaga autu mo atina'e 'ese'ese.

Taiala

1. Mausali le fa'asoaina o Tupe fa'aalu a le Malo:- Faaleleia le Pulega lelei o Tupe a le Malo ina ia mautinoa le mafai ona fa'atupeina e Tupe Maua masani ia Tupe fa'aalu taimi nei, ma ia aua ne'i sili atu le tupe pa'u o le tala o le tupe a le Malo i le 2.0% o le tamao'aiga;
2. Siitia Fetu'una'iga o Faiga Fa'avae Tau Tupe a le Atunu'u: Tau o le soifuaga ia lalo ifo ma le 4.0% i le tausaga;
3. Si'itia le tulaga i le Va-i-Fafo: - O le Aitalafu a le Atunu'u ia le silia atu ma le 55% o le Tamaoaiga o lo'o iai nei;- la fa'atumauiina i le 4 – 6 masina le gafatia ai e tupe fa'aagaga oloa fa'atau mai fafo; ma le
4. Ia i le 3.0 – 4.0% le fa'atupula'ia o le Tamaoaiga.

Taunu'uga Mo'omia 2: Atina'e o Fa'atoaga ma Faigafaiva ia Maua'a ma Si'itia.

Si'itia taumafa, saogalemu ma anoa ma maua tupe mai fa'atoaga e ala i le u'unaia o faiga fa'apisinisi i atina'e tau fa'atoaga ma faigafaiva

O Faato'aga ma Faigafaiva o lo'o fa'atau tele mo le atina'ega o le tamaoaiga o Samoa. O lo'o ave pea le fa'amuumua i le si'itia o le soifua manuia o tagata i nu'u taumamao mai le taulaga (tomai mo le gaosia o taumafa), ia lava taumafa i le atunu'u lautele, ia tele ituaiga fualaau aina ma fualaau faisua e fa'aogaina e le atunu'u (lava le tomai o faifa'atoaga mo le saogalemu o taumafa), ia si'itia fo'i oloa tau fa'atoaga i totonu o le atunuu'u (a'ano manu fasi- moa, mamoe, povi, pua'a) fa'apea ai oloa auina atu i fafo (olaga gaosi mai le

suau'u popo mo maketi, oloa gaosi mai le talo fa'apea le fa'i ma isi) ma ia si'itia fesoasoani tau tupe mo pisinisi uma tau fa'atoaga (poloketi mo fa'atoaga). O lo'o sa'ilia fo'i avanoa i nisi maketi i Asia ma Europa mo le fa'atauina atu o oloa tau faatoaga.

O le a fa'aauau pea fesoasoani mo le afaifa'atoaga mo le atina'eina o le talo, koko, kofe, vanila ma le niu. O le a fa'aauau fo'i le toe totoina o le niu ina ia lava le popo mo oloa gaosi mai ai, ma fa'atauina atu i fafo e pei o le suau'u popo. O lo'o ave fo'i le fa'amumua mo le fa'afaigofieina o fa'aunegatupe mo le atina'e o fa'atoaga laiti, fa'atoaga feololo ma faatoaga/faigafaiva maoti e tauala atu lea i Faletupe mo Atina'e ma poloketi o lo'o mata'ituina e le Malo e pei o le SACEP ma le poloketi mo pisinisi mo le atina'e o fa'atoaga (Agribusiness). O le a mautinoa fo'i le si'itia ai o avanoa faigaluega mo pisinisi i totonu o le atunu'u fa'apea ai ma pisinisi o lo'o auina atu oloa i fafo e mafua mai i polokalame mo le fa'alateleina o tomai ma agava'a o lo'o a'oa'oina i aoga nei (TVET ma le PSET) ma faigofie ai avanoa mo galuega fa'apea ai le afaigaluega o lo'oo galulue fa'avaitaimi i atunu'u mamao. *O lo'o lagolagoina tele e nei va'aiga taula'i le Manulaiti mo Atina'e Mausali lona 2: Leai se fiaai, tele taumafa ma ia saogalemu (soifua maloloina) mo le fofoga taumafa faatasi ai ma le fa'atumauiina o le lelei o atina'e o fa'atoaga.*

Ta'iala

1. Si'itia fesoasoani i atina'e o Fa'atoaga ma Faigafaiva a Pisinisi Tumaoti: Pisinisi fou tau faatoaga i talo, i'a ma fa'asao, oloa maua mai le popo, lafumanu ma fa'atoaga laau aina
2. Fa'ateleina taumafa e gaosia mo maketi i le lotoifale ma ia anoa ma saogalemu mo le soifua manuia; 20% e si'itia ai taumafa ma oloa tau fa'atoaga gaosia i le atunu'u (2014);
3. Si'itia le sao o fa'atoaga i le tamaoaiga ma oloa fa'atau atu i maketi i fafo; ma le
4. Ia 100% le usitaia o tulafono ma faigafaavae tau fa'atoaga ma faigafaivae ia tali atu ai i a'afiaga mai suiga tetele o le tau.

Taunuuga Moomia 3: Siitia Oloa Gaosia e faatauina atu i Atunuu i Fafo

Faateleina o manuia e auala mai i fefaatauaiga faalotoifale faapea ai ma atunuu i fafo ma ia siitia avanoa e faatupula'ia ai tupe maua ma galuega gafataulimaina

O se siosiomaga lelei faapea ma polokalame faatosina aua le gaosiaina o oloa ma le atina'eina o oloa faatau atu i fafo faapea ai ma le siitia o le tulaga i fefaatauaiga, gaosiaina o oloa, tagata tafafao maimoa mai fafo, faiga faiva ma faatoaga faapisinisi o le a fesoasoani lea i le unaia o le tamaoaiga faapea ai ma le fausiaina o avanoa faafaigaluega. O lea siitia se fuainumera o polokalame e una'ia ai vaega tau i maketi ma atina'e eseese tau i faatoaga ma faigafaiva ona lagolago a le Samoa Agricultural Competitiveness Enhancement Project (SACEP). O le Ofisa mo Pisinisi Laiti (SBEC) o lea faapea ona fesoasoani malosi i le faatupula'ia o le fuainumera o tupe maua mai i oloa faatauina atu i fafo. O polokalame mo Faatoaga Faapisinisi, Faletupe mo Atina'e o Samoa ma le Ofisa mo Pisinisi Laiti o lea fesoasoani i le siitia o auunaga tau tomai faapitoa ma tau i tupe.

O le atinaeina o le auina atu i fafo o oloa gaosia mai i fua o faaeleeleaga faapea ma tagata tafafao maimoa mai fafo, o leā lagolagoina e ala i le galulue faatasi o paaga a vaega maoti o faiga faatoaga, tagata tafafao maimoa mai fafo ma fefaatauaiga ma pisinisi e galulue soosootau'au ma paaga tau faipisinisi. O leā faapea fo'i ona siitia le iloa ma le silafia e pisinisi o feagaiga tau i fefaatauaiga ina ia mafai ai ona faaleleia ma faamautuina ai lo latou tomai ma le iloa i vaega uma e tau i fefaatauaiga faavaomalo. O le siitia o avanoa faafaigaluega (labour mobility) o leā faapea ona una'ia i nisi o suiga i le Polokalame mo le Itulagi i Avanoa Faigaluega Faavaitaimi (Regional Seasonal Employment Scheme). *O nei taunuuga o leā faapea ona fesoasoani i le ausiaina o le Manulauti mo Atina'e Iona 9: la fausia ni auala ma metotia anagata, e una'iaina ma faamalosi ai le faatamaoigaina faaonaponei e gafataulimaina ma faafaileleina ai faiga fou talafeagai mo galuega ma atina'e.*

Taiala

1. Faaleleia le siosiomaga mo pisinisi aua oloa faatauina atu i fafo – faaleleia auaunaga e tuuina atu i faipisinisi mai atunuu i fafo, siitia le fuainumera o tusi faamaonia e tuuina atu i atina'e poo faipisinisi mai atunuu i fafo;
2. Siitia le – siitia le fuainumera o poloketi o loo lagolagoina i lalo o le Samoa Agricultural Competitiveness Enhancement Project (SACEP) ma le Samoa Agribusiness Program ; ma le
3. Faatupulia le fuainumer o avanoa faafaigaluega (Labour Mobility) – faalaua'iteleina vaega mo avanoa faafaigaluega o loo ofoina i lalo o le Polokalame mo le Itulagi i Avanoa Faigaluega Faavaitaimi (Regional Seasonal Employment Scheme) ma o loo faapea ona fetu'utu'una'i ma isi atunuu fai paaga ma le malo o Samoa.

Taunu'uga Moomia 4: Si'itia Atina'e ma Auaunaga tau i Tagata Tafafao Maimoa

O le nofoaga o le Pasefika mo tagata tafafao maimoa mai fafo e iai ma le aganu'u ma tagatanu'u.

O le vaega o Tagata Tafafao Maimoa Mai Fafo o lo'o maitauina le fa'atupula'ia ai lea o avanoa faigaluega mo tagata. O fuafuaga mo vaega ma'oti o Tagata Tafafao Maimoa mai Fafo o le'a matu'ai iloga ona vave le tali atu i mana'oga fa'atasi ai ma le si'itia o le fa'atau o se oloa po'o se auaunaga faapea mana'oga mai atunuu 'ese'ese (Ausetalia, Niusila ma Asia).

O le fa'alateleina o oloa ma auaunaga tau tagata tafafao maimoa mai fafo o lo'o aofia ai ma le aganu'u Samoa o le'a fa'alauiloaina e ala i auala e maketi ina ai Samoa o se atunuu maua. O ni isi o oloa o lo'o fausiaina lava i totonu o Samoa o le'a fa'alauiloaina lea o ni isi vaega tau turisi.

O ni isi o atina'e tetele o lo'o fa'agasoloina i le taimi nei e aofia ai le Malae Vaalele i Faleolo ma uafu o va'a i Aleipata ma auala galue aga'i i le aualatele. O le atina'e mo le toe fausiaina lea o le talafatai o Apia ma le fa'aleleia atili o le maua ma le gafataulimaina o feso'ota'iga fa'aneionapo. O se su'esu'ega tau i Fefa'atau'iga i le 2013 sa maitauina ai le si'itia o le maua o avanoa o malaga mai tatou maketi e iai Ausetalia, Niu Sila ma Saina. O lo'o fa'amuumua fo'i le fa'atauina lea o le fa'alateleina o auaunaga i femalagaiga i le 'ea.

O le'a si'itia le maua o avanoa e a'oa'oina ai le tomali ma le agava'a o tagata faigaluega i vaega tau Tagata Tafafao Maimoa Mai Fafao ina ia mafai ona 'ausia le tulaga o 'au'aunaga e tataua ona iai. O le'a si'itia fo'i le tulaga i le fausiaina o atina'e tetele i lona fa'aleleiga ma le fausiaina o ni isi atina'e fou ina ia mafai ona tali atu i mala fa'alenua ma le suiga o le tau. O nei taunu'uga o lo'o lagolagoina le Manulauti mo Atina'e Mausali lona 8: la uunaia e ausia ai atina'e fa'alelaga e gafataulimaina, ma maua ai e tagata uma galuega lelei mo le fa'aleleiga atili o le olaga ma le tamaoaiga.

Taiala

1. Faaleleia atili metotia i le fa'alauiloina o ma le maketiina o nofoaga tau turisi: - Sili atu ma le 5% e fa'atupula'ia ai tagata tafafao maimoa e taunu'u mai i le tausaga; - la si'itia i le 60% le pasene o le fa'aaogaina o potu o faletalimalo; - Si'itia le feso'otaiga i le lalolagi ma le maua o le feso'otaiga i luga o upega tafa'ilagi ma le fausiaina lea o le so'otaga i faamaumau tau tagata tafafao maimoa i luga o upega tafa'ilagi;
2. Atina'eina ma lagolagoina le fausiaina o oloa tau tagata tafafao maimoa i lona lelei atoatoa fa'atasi ai ma le au'aunaga i lona tulaga maua: - la sili atu ma le 6% e fa'atupula'ia ai tagata faigaluega i le tausaga; - 100% le usita'ia o fua fa'atatau o atina'e tau tagata tafafao maimoa; - la 5% e si'itia ai tupe maua mai tagata tafafao maimoa i le tausaga; ma le
3. Si'itia Atina'e Tetele tau Tagata Tafafao Maimoa: - Fa'amae'aina le toe fa'aleleia o le Malae Va'alele fa'a Va-o-Malo i Faleolo; - Feso'otaiga faatekonolosi ma le si'itia o lea feso'otaiga e ala lea i le atina'e faatekonolosi o lo'o fa'ataoto mai lalo o le sami; - Atina'eina o le talafatai o Apia.

Taunu'uga Moomia 5: la telē se sao a Vaega Ma'oti i Atina'e

Si'itia le matafai o le Vaega Ma'oti i Atina'e

O feutana'iga ma fefa'asoaga a le Malo ma Vaega Ma'oti o le'a una'ia ai le fausiaina lea o avanoa faigaluega, atina'eina o pisinisi fa'apea atina'e tau le tamaoaiga. O le'a fa'aleleia atoatoa le maua lea o fa'amaumau i le fa'agasoloina o atina'e ma avanoa aua lava le silafia i vaega tuma'oti ma latou atina'e i tupe teu fa'afaigaluega. O le'a tele le lagolagosua i le fa'atupula'ia o Vaega Tuma'oti e ala lea i atina'e tetele fa'aonaponei ma feso'otaiga e ono fesoasoani e fa'aititia le tau o le soifuaga ma una'ia ai atina'e a pisinisi e fa'atautava.

O le atina'eina o se siosiomaga gafataulimaina e atina'e ai vaega tuma'oti ole'a fa'aleleia atili e ala lea i le toe iloilo o lafoga, faiga fa'avae ma taiala. O le'a si'itia le fa'agasoloina o au'aunaga, o le pulea leleia o galuega ma le mata'ituina o le au'aunaga a le Malo i ona tulaga tataua o le'a fesoasoani fo'i lea i le galulue fa'atasi ai lea ma vaega tuma'oti. O le'a fa'aauauina pea atina'e i vaega i fefa'atauaiga i le fa'a va-o-malo ma totonu lava o Samoa,

Taiala

1. Una'ia le fausiaina o avanoa faigaluega e ala lea i le si'itia o le lagolagosua a le Malo i atina'e a Vaega Tuma'oti: - la fausiaina le fa'asoaina o fa'amaumau ma feutana'iga a le Malo ma le 100% o le silafia o nei vaega e Vaega Tuma'oti.
2. Si'itia le lelei o le siosiomaga mo le atina'eina o pisinisi: - Si'itia le numera o tusi pasi mo atina'e mai atunu'u i fafo ua fa'amatu'uina;
3. Fa'amalosia le iloa i 'au'aunaga a le pulega i vaega a le Malo: - Fa'atinoina o le Fa'ava'a o Pulega i Galuega Faatino a le Atunu'u ma Fuafuaga o le Atina'eina o Tagata Faigaluega o le Aunu'u.

o le auaunaga i le soifua maloloina ma a'oa'oga, atina'e i le fausiaina o oloa, fausiaina o atina'e tetele ma lona fa'aleleiga, ma le tu'uina atu lea o le auaunaga i nu'u ma alalafaga i matafaioi mai Ofisa Tuma'oti a le Malo.

O le si'itia i le auaunaga mai le Malo, o le amio tonu i le pulega o tagata faigaluega a le Malo ma ia mafai ona taliatu i galuega o lo'o fa'atino o le'a lagolago tele lea i le iloiloina lea o le vaega o tagata faigaluega a le Malo ina ia mautinoa le sa'o o le tulaga i le fa'atulagaina aua le fa'afaigofieina o atina'e o pisinisi. *O nei taunu'uga o lo'o lagolagoina le Manulauti o Atina'e Mausali lona 12: la gafataulimaina auala ese'ese uma o gaosia ai ma fa'aaogaina ai puna'oa, alamanuia ma le tamao'aiga.*

Vaega Faamuamua 2. Soifuaga Lautele

Taunuuga Moomia6: Samoa Maloloina ma soifua manuia

O Samoa Maloloina.

O le faaleleina o auaunaga faale- soifua maloloina mo tagata uma o loofaataua ai puipuiga, faalauiloaemaise le usitaia o alafua e ala i polokalame; tui puipui mo fanau, polokalame mo le mataituina o le fiva rumatika faapea lematai tuina ma le faaitiitia o faamai le pipisi. O totogi o tiute mo tapaa, ava malosi faapea oloa suamalie ma oloa o loo tele iai le masima o lea faatinoina lea e fesoasoani i polokalame e faaitiitia ai aafiaga o

faamai le pipisi mo si o tatou atunuu.

O lea faatinoina le polokalame mo nuu ma alalafaga e faaaogaina ai metotia ua faaliliuina Faasamoa e mafai ai ona iloa aafiaga muamua o faamai le pipisi ma ala e puipuia ai tagatanuu i ona tulaga ogaoga. O le faataua o le galulue faatasi ma nuu ma alalafaga ia mautinoa le lelei faatino o polokalame faale soifumaloloina e aofia ai saogalemu ma le mama o suavai faapea le faaitiitia o le faaleagaina o le ea ma faamai e mafua mai suavai ma meatau mafa. O le polokalame o loo tuuina atu mo nuu ma alalafaga e mamao ma le taulaga o loo faamalosia e ala i faigapaaga a vaega tumaoti ma le Matagaluega o le Soifumaloloina.

Taiala

1. Puipuiga, faalauiloa ma le usitaia o alafua faale soifua maloloina ia faaleleia; faaitiitia pepa maliliu, faaititia tina maitaga maliliu, tagatanuu ua maea siakina mo aafiaga muamua o faamai le pipisi;
2. Auaunaga faale soifumaloloina muamua o lea faaleleia; faaitiitia le numera o tagata taumafa ava malosi i le 5%, faaitiitia le numera o tagata taumafa tapaa i le 5%, faatupulaia le numera o tagata faamalositino i le 5%;
3. Saogalemu/lelei o auaunaga faale soifua maloloina; faatupulaia le numera o tagata faigaluega faale soifua maloloina, faaitiitia le fuainumera o mai o loo auina atu i fafo mo togafitiga i le 5%, taimi e faatali ai mo auaunaga faafuasei, auaunaga lautele, usitaia tapulaa faatonutonu mo auaunaga faalesoifua maloloina; ma le
4. Faalelele le tali atu i faalavelave faafuasei ma suiga o le tau; usitaia tapulaa faatonutonu o loo i faufuaga.

O le faataua o le ola maloloina ma lona puipuiga o loo ave ai le faamuamua ia faaleleia auaunaga faalesoifua maloloina i nuu i tuuaemaise le faaleleia o falema'i faaleitumalo. O lea faaleleia foi lenei

auaunaga e ala i le galuega a fomai mo falema'i faaleitumalo, o le galulue faatasi ma Komiti a tina ma tamaitai faapea le faaaogaina o auala fesootaiga faaneionapo e tuuina atu ai le auanaga, faasoa o tomai ma agavaa ma isi falemai faavaomalo. O le taua o le faaaogaina o taaloga e iai le lakapi ma le netipolo e faalauiloa ai polokalame faa-le-soifuamaloloina, e le gata i taamiloga faaleitumalo faapea faalevaomalo. O le siitia o le auaunaga tuuina atu faa-le-soifuamaloloina e ala i le usitaia o alafua ma taiala faatonutonu faa-le-soifuamaloloina. O lea faaaauau ona faasoa tomai ma agavaa faalevaomalo e ala i fomai faapitoa ia mafai ona faaleleia le auaunaga ia ma iai ona fai taotogafaapitoa i totonu lava o Samoa e tuuitiitiai le auinaatu i fafo o tatou tagata.

O le iloiloaina o alagaoa ma le faatinoina o galuega faalesoifua maloloina o lea fesoasoani lea e faalelei fuafuaga ma taitaiga a le vaega maoti aemaise o le faamautuina o alagaoa mo le lumanai. E aofia ai foi ma le faaaogaina o le metotia mo le faasoa o alagaoa ma le mafai ona tali atu o le vaega maoti e la i le faaaogaina e tusa ai ma maliega ua maea sainia ma le Matagaluega o Soifua Maloloina. *O nei taiala o loo lagolagoina Manulauti mo Atinae Mausali Iona 3: la ausia le soifua maloloina lelei ma ia uunaia le soifua laulelei o tagata uma i soo se matua o le soifuaga.*

Taunuuga Moomia 7: Aoga ma Aoaoga lelei ia siitia

Tagata samoa ia aoaoina ma iai le sao taua i soo se atinae.

Faaleleia o aoaoga, o le mafai ona auai i aoaoga ae maise o avanoa tutusa o le'a siitia. O le si'itia o avanoa faigaluega o lo'o lagolagoina ai taunu'uga mo'omia o o manaoga mo tagata galulue. O aoaoga ma aoga amata o lo'o fa'amalosia e ala i avanoa o lo'o maua mo faiaoga. O lo'o fa'aaauuina le polokalame fesoasoani i piliā'oga.

O auaunaga fa'alea'oa'oga o lo'o fa'amalosia le fa'atinoina o tapula'a mo le lelei fa'atino o 'au'aunaga. O le taua o ausia o tapula'a o auaunaga fa'alea'oa'oga o lo'o avea ai le fa'amuumua mo le fa'aleleia o Aoga fa'aaauu e aofia ai ma a'ofa'oga i matātā'ese'ese.

O ni isi o tomai ma agava'a o le'a tu'uina i totonu o le fa'ava'a o ā'oa'oga fa'aaauu 'ae maise o le tele o latou e i'ū mai a'oga o lo'o maua avanoa i fafo atu o lea vaega. *O lenei taunu'uga mo'omia o lo'o lagolagoina le Manulauti mo Atina'e Mausali Iona 4: la aoaoina tagata uma, ma ia maua avanoa tutusa mo aoaoga lelei. la uunaia ai tagata uma i le olaga atoa.*

Taiala

1. Siitia taunuuga anoa o aoaoga ma le aoaoina; % o vasega 4 e ausia le vaega 3 mo faitau tusi ma le matematika ia siitia, % o e iu mai Aoaoga faaaauu mai atunuu mamao faapea Samoa a siitia i le 12% alii ae 5% tamaitai;
2. Siitia avanoa mo aoaoga ma aoaoga faaaauu, aemaise e maaleale soifuaga; usitaia e auaunaga aoaoga tapulaa faatonutonu, % o tamaiti aoga mai vasega 1 e maea vaega 8 ia siitia i le 95%
3. Talafeagai aoaoga ma le aoaoina ma manaoga mo tagata galulue; 70% o latou e iu mai Aoga Faaauu e maua avanoa faigaluega; ma le
4. Gafataulimaina mea faitino aofia ai le lava tapena mo faalavelave faalenatura ma taliatu i suiga o le tau; inisiua uma faleaoga

Taunuuga Moomia 8: Faaleleia le Soifuaga Lautele

8.1) Siitia le Atinae o Nuu ma Afioga

Faamalosia nuu ma afioga e taitaia atinae mo le soifua manuia o tagata uma

O pulega o nuu o le a faaleleia i le siitia o le auai o tagata taitoatasi i faaiuga fai ma le faatinoina o tulafono a nuu ma afioga, atoa ma le siitia o le sao a sui tamaitai i le atinae ma pulega o nuu. O le saogalemu o aiga ma nuu o le a siitia, ma lfaalauiloa aia tatau a tagata taitoatasi, ma le amanaiaina o soo se tagata i polokalame faaleaoaoga aemaise o avanoa mo le atinae o

pisinisi laity. O le a aofia i fuafuaga mo atinae o nuu ma afioga le tali atu i suiga o le tau ma faalavelave faalenatura.

O le aofia o vaega maaleale (tamaitai, tupulaga talavou, tagata e iai manaoga faapitoa, ma tagata matutua) o le a siitia lea i fuafuaga a afioga ma gaioiga mo pulega lelei. O le galueaina o le Maliega a Malo Soo Faatasi i Aia Tatau a Tamaiti, atinaeina o le Faiga Faavae mo Tamaiti, toe iloiloa o le Faiga Faavae mo Tupulaga Talavou, ma le faamaonia o le Maliega mo Aia Tatau a Tagata e iai Manaoga Faapitoa, o le a siitia ai le amanaia o vaega maaleale i le atinae o Samoa. O nei vaega maaleale o le a siitia o latou avanoa ia Aoaoga Faaauau ma Aoaoga i Matata Eese ma Tomai o Galuega.

Taiala

1. Faaleleia pulega o nuu ma afioga: - siitia le pasene o tamaitai i faiga nuu;
2. Siitia le amanaia o vaega maaleale: - siitia avanoa i Aoaoga Faaauau ma Aoaoga i Matata Eese ma Tomai i Galuega;
3. Siitia le saogalemu i aiga ma nuu: - faaitiitia sauaga i totonu o aiga; ma le
4. Tali atu i suiga o le tau ma faalavelave faalenatura: - usitaia o alafua (100%) e fuafuaga a nuu ma afioga.

O le tali atu i suiga o le tau ma faalavelave faalenatura o le a lagolagoina i nuu ma afioga. O ni vaega taua ia o le a aoaoina ai nuu ma afioga i galuega tetele, tomai, faaoaina o le tomai ma le mafia ona maua o faamaumauga. O atinae mo le atunuu o loo galueaina i nuu ma afioga o le a amanaia ma faaaofia ai le tali atu i suiga o le tau ma faalavelave faalenatura. *O nei taiala o loo lagolagoina le Manulauti mo Atinae Mausali lona 5: la ausia tulaga tutusa o alii ma tamaitai i le faamalosia o faamanuiaga faavae o tina ma tamaitai; atoa ai ma le Manulauti mo Atinae Mausali lona 10: la faaitiitia le va o tulaga i le tamaoaiga ma le saolotoga a e mauoloa ma e matitiva i totonu o atunuu taitasi faapea le va o atunuu malolosi ma atunuu vaivai o le lalolagi.*

8.2) Siitia le Saogalemu o Nuu ma Afioga

Faatinoina o le Amiotonu mo le Saogalemu ma le Filemu o Samoa

O polokalame e vaavaaia lelei ai le saogalemu o nuu ma afioga atoa ai ma le mataituina o soligatulafono o le a faaleleia. O nei faatinoga e aofia ai: le Taiala mo le Puipuiga o Solitulafono e limataitaia ai le galulue faatasi o vaega maoti eseese mo le saogalemu o nuu ma afioga; o le faamalosia o polokalame i nuu ma afioga e faatonutonuina ai soligatulafono; ma le siitia

o le tulaga ile agavaa o alii leoleo e faaitiitia ai amioga solitulafono. O le tulaga i e toe solitulafono, o le a faaitiitia e ala i le faaleleia o faiga ma taualumaga e taulimaina ai soligatulafono. O nei polokalame e aofia ai Faiga Paaga a Auaunaga Tau Falepuipui e siitia ai pulega lelei i le toe fuataina o e oloo nofo sala.

Taiala

1. Faamalositia le taofia o soligatulafono: - galueaina o le Taiala mo le Puipui o Solitulafono; - siitia le agavaa o alii leoleo;
2. Siitia le tulaga o le taulimaina o soligatulafono: - faaleleia le mataituina o soligatulafono;
3. Faaleleia avanoa i faamasinoga (faaleaganuu ma faaletulafono): - siitia le silafia lautele o auaunaga faaletulafono; ma le
4. Faaleleia le tulaga tauleleia, pulega lelei, ma le tuufatasia o faiga faaiuga faaleaganuu ma faaletulafono: - galueaina o le Tulafono Toe Teuteu o Fono o Nuu 2013; - faaitiitia feeseeseaiga i faamasinoga faaleaganuu ma faaletulafono.

O le a lagolagoina le faaleleia o avanoa i faamasinoga e le galulue soosoo tauau ai o vaega taitasi o lenei vaega maoti e siitia le silafia e le lautele o auaunaga faaletulafono. O polokalame ma poloketi a le vaega maoti e pei o le Upega Tafailagi mo Faamaumaga Faaletulafono a Samoa, o le a fesoasoani e siitia le iloa ma le malamalama o tagata i faiga faamasinoga, o polokalame mo le toe fuataina o e o loo nofo sala, faapea ma a latou aia tatau.

O le Tulafono Toe Teuteu o Fono o Nuu 2013 o le a faapea ona faaogaina e atinae ma faamautu ai

pulega lelei ma le tauleleia i totonu o nuu ma afioaga. O le a faaleleia ai foi le tuufatasia o faamasinoga faaleaganuu ma le faiga aloaia o faamasinoga. *O loo lagolagoina e nei taiala le Manulauti mo Atinae Mausali lona 16: la uunaia siosiomaga e filemu ma sogalemu mo atina'e e gafataulimaina; ia maua fo'i e tagata uma fa'amasinoga amiotonu ma ia fa'atinoina i totonu o ni pulega e malamalama, aoga ma lelei mo tagata uma.*

Vaega Fa'amamua 3: Atina'e Tetele

Taunuuga Moomia 9: la mautu le suavai mama ma fale mo suavai lafoa'i

la maua e tagata Samoa se suavai faamoemoeina, mama ma ia taugofie, faapea le iai o fale mo suavai lafoai

O le a mautinoa le fa'atinoina o fuafuaga mo atina'e tau suavai ia laugatasia ma fuafuaga mo le unaia o le soifuaga lautele, tamaoaiga fa'apea ai ma le maua ose siosiomaga gafataulimaina. O le a siitia le tulaga o le auaunaga tau suavai ma fa'aleleia suavai lafoai i aiga taitasi, ma o le a mataituina foi le tulaga o le suavai faamamaina ina ia ausia tapula'a faataatitia o le suavai maua ma saogalemu mo le fofoga taumafa. Ua 97% le faitau aofa'i o le

mamalu o le atunuu o lo'o atoatoa le lelei o le suavai taumafa ma fale mo suavai lafoai faapea ala vai mo suavai lafoai.

E unaia pea le sao o nuu ma afioaga i galuega ma polokalame faatino e faaleleia ma tapu'e ai le suavai, ma o le a fa'atautaia fo'i e le Vaega Maoti o le Suavai nei polokalame mo le lautele. O le a faaauau fo'i galuega mo le mataituina ma le pulea lelei o punaoa tau suavai ina ia faasao ma faamama.

O lo'o galulue fa'atasi le Pulega o le Suavai faapea le Faalapotopotoga o Suavai Tutoatasi ina ia siitia le fuainumera o tagata Samoa e maua le suavai mama, faamoemoeina ma ia taugofie. O le a iai le faamoemoeina ina ia ausia uma tapula'a mo le suavai taumafa e i latou o lo'o faatautaia auunaga tau suavai ma o le a mata'ituina ma le toto'a nei vaega mo le soifua maloloina. O le a faaleleia atili galuega tetele mo fale ma ala vai mo suavai lafoai ma o le a faataatitia faiga faavae ma tulafono aua le fa'aleleia atili o ia tulaga.

O le a faia fuafuaga faatatau mo le faaleleia o ala-vai e faaititia ai lologa aemaise lava nofoaga tu taulaga. O le a aga'i fo'i fuafuaga a le malo e mataitu aafiaga matuia o fesuaiga o le tau i atina'e tetele o lo'o faatinoina e le vaega maoti o le suavai. *O nei taunuuga moomia o lo'o lagolagoina le Manulauti mo Atina'e Gafataulimaina 6: la mautu le pulea lelei o le suavai mama ma vai lafoa'i mo tagata uma.*

Taiala

1. Pulea lelei ma vaavaaia punaoa o suavai;
2. Siitia le fuainumera o tagata o lo'o mauaina le suavai faamoemoeina. % o auunaga suavai o lo'o ausia tapula'a faatulagaina mo suavai faamoemoeina. Pulega o le Suavai – 100%, Faalapotopotoga mo Suavai Tutoatasi – 15%;
3. Siitia le fuainumera o tagata e mafai ona mauaina fale ma ala vai mo suavai lafoai. Ia sili atu ma le 95%; ma le
4. Faamausali fuafuaga ma auala e faaititia ai lologa. Ia faamautuina le lelei atoatoa o ala vai, ia ausia le 2 Kilomita o ala vai e mafai ona aoina le suavai mai lologa i tausaga taitasi.

Taunu'uga Mo'omia 10: Atina'e Mautu mo Fela'uaiga ia Si'itia.

Ia mausali, saogalemu ma mafai ona tali atu i suiga o le tau atina'e uma tau fela'uaiga ma ia mautinoa ai le fa'atupulaia o le tamaoiga ma le soifuaga manuia lautele mai atina'e.

O lo'o ave pea le fa'amuamua i fuafuaga a lena vaega maoti i le si'itia lea o le lelei o le auunaga mo fela'uaiga i le laueleele, sami ma le ea, o lea ua toe fausia ai le malaeva'alele fa'avaomalo i Faleolo, toe fausia ma fa'alelei le Auala i Sisifo agai i Faleolo, toe fa'aleleia le uafu i Apia fa'atasi ma fuafuaga i le fausiaina o le uafu i Vaiusu. O le a mautinoa le vave o le auunaga ma saogalemu nei atina'e uma tau fela'uaiga ma vave ona o'o atu i atina'e tau maketi, ma fa'alautele ai avanoa faigaluega ma auunaga tau femalagaiga mo le atunu'u. O le sini autu lava i nei fuafuaga o le mausali lea o atina'e tetele ma auunaga tau fela'uaiga aua le atina'ega o le atunu'u atoa.

O lo'o fa'aauau pea le polokalame mo le toe fa'aleleia o auala o Samoa ina ia saogalemu mo

Taiala

1. Toe fa'aleleia uafu ma malaeva'alele:- Fa'aleleia le malaeva'alele i Faleolo, Uafu i Apia ma faia su'esu'ega i le fausia ai o le Uafu i Vaiusu;
2. Ia ausia le 100% o tapula'a fa'avaomalo mo le saogalemu o auala, uafu ma malaeva'alele;
3. Si'itia le lelei o auala ma ia toe fa'alautele; fa'alautele auala aga'i sisifo mai Vaitale –Faleolo, fa'aleleia auala mai Apia –Vaoala ma auala laupapa; ma le
4. Ia mautinoa le mau'a o fuafuaga ma atina'e tau felauaiga aua le tali atu i suiga tetele o le tau, ma isi auunaga talafeagai.

ta'avale ma tagata femalaga'i. O le a mata'ituina pea le mausali o atina'e tetele tau fela'uaiga ina ia ausia tapula'a ma fausaga fa'avaomalo ma ia mautinoa o le matafaioi patino lea a i latou o lo'o fausiaina nei atina'e tetele fa'apea ai ma le mata'ituina o tupe o lo'o fa'aaluina ai.

O lo'o ave pea le fa'amuumua i fuafuaga a le vaega maoti o felauaiga i le lelei ma mausali o le fausiaina lea o atina'e tetele tau felauaiga ina ia mautinoa le tali atu ai i suiga o le tau, faalavelave fa'alenuma ma le fuafua tataua o le fa'aogaina o malosiaga. *O lo'o lagolagoina tele e nei va'aiga taula'i le Manulaiti mo Atina'e Mausali lona 9: O le fausia lea o atina'e tetele mautu, si'itia pisinisi mautu ma ia ausia taunu'uga lelei. Ma le Manulaiti mo Atina'e gafataulimaina lona 11: la fausia ni taulaga ma nofoaga saogalemu, malupuipua lelei ma mautu mo tagata uma.*

Taunuuga Moomia 11: Fa'aleleia ma Taugofie Auaunaga o Fesootaiga Faatekonolosi i le atunu'u atoa

O le taugofie ma le faatuatuaina o auaunaga mo Fesootaiga Faatekonolosi o le a taimua ma fa'amalosia ai le lelei o feso'otaiga ma fa'amaumaga mo le atina'e o vaega maoti uma o le tamaoaga.

O lo'o fa'atuputupulaia pea le manaoga mo Fesootaiga Vavave Faatekonolosi e pei ona iai fo'i i le kelope ma ua fa'amausali pea le taugofie o nei a'upega tafailagi i Samoa. O lo'o fa'atino le poloketi o le Tui Samoa (Uaea tau feso'otaiga i lalo o le sami) e fesoasoani tele i le si'itia o le auaunaga tau feso'otaiga ma taugofie atili ai le tau i le lumana'i lea e mae'a i le 2017. O le a u'unaia pea faigapaaga mautu a le Malo ma vaega o Pisinisi

Tumaoti i le fa'atupega ma ia mautinoa le tali atu i manaoga o le atunu'u lautele.

Taiala

1. la puipua ma faaleleia galuega faasao faapea ituaiga meaola ma o latou siosiomaga; la puipua ma faatumaui le lelei o punaoa faalenatura; la faaleleia fuafuaga mo le puipua o meaola o lamatia;
2. O le faatumaui ma le faaleleia o siosiomaga fausiaina: la tausisi le fausiaina o atina'e fou i taiala ua mataituina mo le fesuiaga o le tau ma mala mātua ;
3. Faamlosia pulega lelei o punaoa faalenatura ma faaleleia le puipua o nofoaga faasao
4. Faaleleia fuafuaga mo le fesuiaga o le tau ma le tali atu i faalavelave matua.

O le siitia ai o le lelei o Fesootaiga Vavave Faatekonolosi o le a tele ai avanoa mo le atinaega o so'o se pisinisi i Samoa e aofia ai; Fesootaiga Faatekonolosi mo Pulega Lelei; si'itia auaunaga i Fesootaiga Vavave Fa'atekonolosi; lelei ma atoa fa'amaumaga e soalaupule ai le Malo ma Pisinisi; si'itia fa'amaumaga ma auaunaga i aoga ma le soifua maloloina e tagata ta'ito'atasi, tagata tau mamao mai le taulaga ma e ma'ale'ale lo latou soifuaga; ma fa'aleleia ai le siosiomaga saogalemu i pisinisi e pei o le tau o auaunaga mo pisinisi. O otaota lafoai mai

masini o le a faapea ona pulea ma mataituina lelei e ala i le fausia ma le faatinoina o faiga faavae, auaunaga talafeagai ma tulafono. *O nei vaaiga taula'i o lo'o lagolagoina le Manulauti mo Atina'e gafataulimaina lona 9: O le fausia lea o atina'e tetele mautu, si'itia pisinisi mautu ma ia ausia taunu'uga lelei.*

Taunuuga Moomia 12: Tuuina atu o Malosiaga lelei atoatoa.

Malosiaga Gafataulimaina- ia lava ma maua pea le malosiaga.

O le a faaitiitia le tulaga faamoemoe o Samoa i suauu auina mai fafo e ala i le sailia ma le fausia o atinae mo malosiaga faafouina. O atina'e mo malosiaga faafouina o le a ave i ai le faamamafa ma o le a faatauaina e le vaega maoti o Malosiaga i le 4 tausaga o lumanai. O le a fausia atina'e ina ia mautinoa le lava ma le maua pea o le eletise e tali atu ai i le siitia pea o le tulaga manaomia o le eletise. O nei galuega e aofia ai atina'e mo malosiaga e maua mai le la mai le a faatinoina i Tuanaimato ma Vaitete, Salelologa faapea le toe faalauteleina o le atina'e o loo i Faleolo. O le a toe faaleleia foi atina'e tau malosiaga faafouina e maua mai i le faaogaina o le punaoa tau suavai i le Loto Samasoni ma le Fale o le Fee faatasi ai ma le fausia o atina'e fou i Tafitoala/Fausaga ma Faleata. O le a siitia foi le fuainumera o galuega ma atina'e e ala i faiga pa'aga a vaega maoti, o le malo ma le vaega o tagata lautele.

O le a mataituina le fuafuaina ma le faaogaina tatau o le malosiaga mo femalagaiga i totonu o le Malo ma vaega maoti e ala lea i le siitia o le iloa ma sailia o nisi auala e maua mai ai le malosiaga. O le Pulega o Lavelele ma Femalagaiga ma nisi vaega maoti o le a faalauiloina fuafuaga ma faiga faavae e unaia ai le faaogaina o suauu e gaosia mai laau, otaota o manu ma lapisi faapea suauu popo e sui i suauu o loo auina mai i fafo ma ia siitia le numera o taavale e ola i le eletise. O le a mataituina e le vaega maoti o malosiaga le tulaga lelei atoatoa o le suauu o loo faatauina atu mo femalagaiga e

Taiala

1. Siitia fausiaina o atina'e tau malosiaga faafouina;- 100% le eletise e maua mai i malosiaga faafouina i le 2017;
2. Ia mausali le maua o le auunaga o le eletise ma le faatuatuaaina;-le toe motusia le mauaina o le eletise;
3. Faaleleia le pulega ma le saogalemu i le auina atu o suau'u i le atunuu;-100% le tulaga o le faasoasoina, vaaia faapea le malu puipua o le teuina o le suauu; ma le
4. Faaleleia faiga faavae ma fuafuaga o le malosiaga i le vaega o femalagaiga ma felaugaiga;-la mautinoa le iai o vaega e puipui mai ai fesuaiga o le tau ma faalavelave matuia i totonu o fuafuaga ma galuega faatino a le vaega maoti.

ala i le faamalositia o tulafono ma faamalositia le tulaga saogalemu o tagata lautele i nofoaga o loo teuina ai suauu faapea ma pamu penisini. *O lenei vaega o loo lagolagoina le Manulauti mo Atinae Gafataulimaina 7: la fa'amautuina auala talafeagai e maua ai e tagata uma le malosiaga fa'afouina fa'alenua.*

Vaega Fa'amamua 4: Siosiomaga

Taunu'uga Mo'omia 13: Fa'aleleia atili o le Siosiomaga Gafataulimaina

la faaleleia atili le siosiomaga gafataulimaina ma le tali atu i mala faalenatura.

O le'a faaleleia, puipua ma gafataulimaina le siosiomaga ma punaoa faalenatura o Samoa ae faapea le agava'a e tali atu ai i faalavelave matuia ma le fesuaiga o le tau. O galuega faatino e patino lea mo le

puipuia o nofoaga ma meaola faasao, o le'a faaleleia e ala i fuafuaga o le mata'ituina/puleaina ma le malosiaga faatulafono.

Ua maitauina le telē o le aafiaga o atina'e tetele ma mala faalenatura i talafatai a Samoa ae faapea nofoaga o lo'o nonofo ai ituaiga meaola ua lamatia ona o fesuiaiga o le tau. O nei nofoaga ma lafanua o Samoa o lea puipuia ma faaleleia atili i le toe totoina o fualaau'aina ma laau e na'o Samoa e maua ai faapea le toe fa'aleleia o nofoaga ile talafatai e ala i le toe totoina o togā togo ma le faatama'ia o manu ma laau faalafuā

O le'ā toe faaleleia ma puipuia siosiomaga fausiaina, oloa faalenatura, le soifua manuia o le lautele faapea le puipuiga mai i vaila'au ma otaota mata'utia o loo faaogaina. O le'ā mata'ituina le usitaia o taiala ma tulafono o le faaulufaleina mai, faaogaina, teuina ma le faatama'ia o vailaau o loo faapea ona faaogaina mo atina'e faifato'aga. O lenei galuega faatino o le'a mataituina ma faamalosia ai le galulue faatasi o vaega ma'oti mai matagaluega tetele a le mālo.

Taiala

1. Ia puipuia ma faaleleia galuega faasao faapea ituaiga meaola ma o latou siosiomaga; la puipuia ma faatumauiina le lelei o punaoa faalenatura; la faaleleia fuafuaga mo le puipuia o meaola o lamatia;
2. O le faatumauiina ma le faaleleia o siosiomaga fausiaina: la tausisi le fausiaina o atina'e fou i taiala ua mataituina mo le fesuiaiga o le tau ma mala mātua;
3. Faamalosia pulega lelei o punaoa faalenatura ma faaleleia le puipuia o nofoaga faasao; ma le
4. Faaleleia fuafuaga mo le fesuiaiga o le tau ma le tali atu i faalavelave matua.

la fa'atupulaia suesuega ma metotia mo atina'e aua le faalauiloaina o le malosiaga faafouina ma ia fa'aauau pea. O le'a faamalosia atinae gafataulimaina o si tatou atunuu e ala ile fuafuaina lelei o le taulaga. *O lenei taiala e lagolagoina Manulauti mo Atina'e gafataulimaina 14: la puipuia ma gafataulimaina le faaogaina o punaoa mai le sami ma le moana sausau mo le atina'eina o le tamaoiga ma le Manulauti mo Atina'e gafataulimaina 15: la puipuia ma toe fa'afoi atu i le eleele ma ia gafataulimaina le fa'aogaina o punaoa o le vaomatua, o la'au, o manufelele ma manufetolofi ina ia puipuia mai i le faatama'ia o meaola ma laau ola uma, aemaise le faatafuna'ina o lafanua ma le siosiomaga.*

Taunu'uga Mo'omia 14: Tali atu i Fesuia'iga o le Tau ma mala mātua

la faaleleia le Pulega ma le Puipuiga mai Fesuiaiga o le Tau ma Faalavelave Matua mo Samoa.

O le'ā amanaiaina i totonu o faiga faavae a vaega tuma'oti fuafuaga ma galuega e faatino auā le nofo puipuia faapea le nofo sauniuni e tali atu i fesuia'iga o le tau aemaise mala mātua. O nei galuega faatino ua atagia mai i le agava'a ai o Samoa mo fesoasoani tau tupe (Green Climate Fund) aemaise ai māliega ua maea ona sainia (Paris Agreement).

O lea faatumauiina pea tulafono ma faigafaavae o Fesuiaiga o le Tau i totonu o Samoa ina ia taialaina ai le nonofo puipuia ma sauniuni e tali atu i fesuiaiga o le tau ma mala faalenatura. Faataitaiga o le auala fou lea

Taiala

1. Faamalosia le pulega o faigafaavae o le suiga o le tau ma mala falenatura mātua: - o le'ā amanaiaina e faigafaavae a vaega tumaoti uma fuafuaga ma galuega faatino aua le nofo sauniuni e tali atu i fesuiaiga o le tau aemaise mala mātua.

ua ma'ea ona fausia mai Leififi aga'i atu i Vaitele (west coast road). O le lelei o le mataituina o fuafuaga ma taiala o le siosiomaga e utagia ai galuega faatino. *O lenei taiala e lagolagoina Manulauti mo Atina'e gafataulimaina 13: Faamalosia galuega faatino/atina'e faanatinati e tali atu ai i suiga/aafiaga o le tau*

VAEGA 3: ILOILOGA O LE FA'ATINOINA MA TAUNU'UGA O LE TAIALA MO LE ATINA'E O SAMOA 2012-2016

Faamatalaga

O le Taiala mo le Atinae o Samoa 2012-2016 o le lona fitu ai lenei o lomiga talu ona faagasolo taiala mo le atinae o Samoa ma o le lona lua ai lea o tusi taiala o lo'o faaogaina ai le fa (4) tausaga faa-le-tupe. O le TAS 2012-2016 sa fatino i luga o vaega faamuamua lautetele e fa (4) o le atunuu, e pei o le; Pulea Leleia o le Tamaoaiga; Mataituina o le Soifuaga Manuia Lautetele; Auaunaga ma Atina'e Tetele ma le Siosiomaga. Ma o le sini autu o le **“Faatupulaia Fua o Faeleleaga mo se Atina'e Manuia”**, o lo'o fesoasoani lea mo le ausia ai o le Vaaiga Taulai o le **“Siitia le soifua manuia mo tagata uma”**.

O le iloiloga o le TAS 2012-2016 sa mataituina le faatinoina o galuega mo le ausiaina lea o Taunuuga Moomia e 14 ma Taiala. O faamaumaga uma mo lenei iloiloga sa aoina mai le iloiloga i le afa o le TAS 2012-2016, o iloiloga faaletausaga ma iloiloga i le afa o vaitaimi o fuafuaga i vaega maoti faapea ma iloiloga mai ofisa a le Malo ma 'e faamaonia nei faamaumaga mai le Ofisa o Numera Faamaumaina faatasi ai ma faamaumaga faavae. O lenei iloiloga foi e mataituina ai atinae tetele ma ni vaega tutupe ma suiga o loo iai ni suiga i le taimi o le faatinoina o le TAS 2012-2016.

VAEGA FA'AMUAMUA 1: Pulea lelei o le Tamaoaiga

Taunu'uga Mo'omia 1: Mausali le Tamaoaiga

I le 2012-2016 sa maitauina le fa'atupu'aia lemu (0.4% ile 2012/13 ma le 1.9% i le 2013/14), e afua mai ona o le aafiaga mai le Afa o Eveni fa'apea ma isi a'afiaga tutupu mai le lalolagi ma vaega ma'oti ua pa'u ai le tulaga o le tamao'aiga. I le aso 1 Ianuari 2014 sa fa'apea ona fa'amauiaina ai le se'e 'ese ai Samoa mai atunu'u e vaivai le tamao'aiga. Mulimuli ane i le fa'atinoina o faiga fa'avae mo nei suiga sa mautinoa ai le mafai lea ona fa'atinoina le tusi TAS 2012-2016 mai fuafuaga fa'ata'atitia mo vaega ma'oti ma le fa'aaogaina ma fa'asoasoina o meatotino mo galuega. I lalo o malilie ma pa'aga i fefa'ataua'iga e pei o Saina ma Iapani, sa talosagaina le fetu'una'iga o taimi/piriota e fa'aauai ai pea ona maua le fa'amaunuiaga pe'a fa'atau atu oloa i nei atunu'u. E tusa ma le 5% na pa'u ai le tamaoaiga i le a'afiaga mai le fa'aletonu ai o le tamao'aiga o le lalolagi. O le va'aiga fuafuaina o lo'o iai i le tulaga o le fa'atupula'ia o le tamao'aiga e tusa lea ma le 2%. O le tulaga i le aitalafu o le atunu'u o lo'o tusa lea ma le 50% o le tamao'aiga ma o lo'o maitauina pea le si'isi'i.

Taunu'uga Moomia 2: Si'itia tulaga o Faato'aga

Sa fa'amauiaina le sao o fa'atoaga ma faigafaiva i le atinaega o le tamaoaiga i le 9.7% (tamaoaiga) i le 2012/13 ma le 9.4% i le 2013/14. O fesoasoani ma galuega fa'aleleia a le Malo o lo'o tu'uina atu ai lagolago ma le fa'atupeina i tagata fai fa'ato'aga aua le toe fa'aleleia o latou atina'e mai le a'afiaga o le Afa o Eveni. Taro production was supported for example to meet an increase in market demand for taro. O atina'e tau fa'ato'aga talo o lo'o lagolagoina tele mo se fa'ata'ita'iga o le fa'amalieina lea o le alualu i luga o le mana'oga mai maketi o le talo.

I le atinaega o “Fa'atoaga e aunoa ma Vailaau” ua mafai ai e le WIBDI ona resitaraina poloketi mai faifa'atoaga e 48 e aunoa ma le fa'aogaina o vailaau, ma o lo'o fa'atauina atu nei fua o fa'aeleleaga (fualaau aina ma fualaau faisua) i faleaiga ma faletalimalo. O le poloketi o le SACEP o lo'o fa'atupeina mai e le Faletupe o Atina'e a Asia sa amataina mai ia Me 2015 o lo'o maua ai fesoasoani tau seleni mo pisinisi

mo le atina'e o fa'atoaga. O lo'o taga'i toto'a pea le Vaega Maoti o Faatoaga ia siitia pea oloa gaosi mai fa'atoaga ma faigafaiva ina ia tele oloa auina atu i fafo ma oloa fa'atauina i maketi o le atunu'u ma si'itia pea le tomai ma le silafia i le fa'amautuina o so'o se atina'e tau fa'atoaga. O lo'o mo'omia ona fa'amautinoa se pasene o fanua avanoa aua atina'e e patino i vaega tau fa'atoaga ina ia mautinoa le lelei ma le maua o tupe i oloa tau fa'atoaga.

Taunu'uga Mo'omia 3: Oloa Fa'atauina atu i Atunu'u i Fafo

Sa fa'amauina le si'itia o le tulaga i oloa fa'atauina atu i fafo fa'apea le tulaga i le fausiaina o oloa i le TAS. Sa faapea fo'i ona siitia oloa fa'atauina atu i fafo e gaosia mai i fua o faatoaga ma ua faapea ai fo'i ona fausia nisi avanoa e mafai ai ona siitia le numera o oloa ma le tele o oloa eseese e fausiaina mai talo, sua'u'u o mai le popo ma isi oloa. O lo'o mata'ituina fo'i o le'a tele iai se a'afiaga o le Tamao'aiga e ala i le tapunia ai o le falegaosi oloa o le Yazaki.

Taunu'uga Mo'omia 4: Mausali le Faatupulaia o Tagata Tafafao Maimoa mai Fafo

E le'o mautonu lava le tulaga i numera o tagata tafafao maimoa mai fafo e taunu'u mai, e pei ona iai i fa'amaumauga, e tusa ma le 14.1% (2013/14) na si'itia ai lea tulaga ma 'o se si'itaga maoa'e pe'a fa'atusatusa i le fa'amaumauga fa'avae e tusa ma le 6.1% i le 2010/11. O lo'o fa'aauauina pea galuega faufautua a le Pulega o Tagata Tafafao Maimoa Mai Fafo i oloa ma auaunaga fou ma vaega o lo'o iai ina ia ausia ai suiga i aiaiga ma auala i le tulaga i maketi ina ia mautinoa le lelei atoatoa o tulaga. O lo'o fa'aauauina pea le fa'atinoina, iloilo ina ma le mata'ituina o fua fa'atatau o faletalimalo e le Komiti o lo'o fa'afoeina lea vaega.

E 50 sikolasipi sa fa'amatu'uina atu i le tamai a'oga o lo'o a'oa'oina tulaga tau i turisi ma talimalo i le Univesite o Samoa. O galuega tetele o lo'o lagolagoina foi vaega tau turisi o lo'o fa'agasoloina pea e a'afia ai le toe fa'ateleina o le Uafu i Apia ma le toe fa'aleleia o le Malae-va'alele fa'ava-o-malō ina ia mautinoa le saogalemu ma le puipuia o tagata femalaga'i. I le tulaga i le nofoia ai o faletalimalo i le tausaga 2014 sa fa'amauina ai le tusa ma le 47.8% le pasene o faletalimalo sa nofoia, ma o se va'aiga lelei lea pe'a fa'atusa atu i le 42.9% sa iai i le 2013.

O le tele o atina'e tau tagata tafafao maimoa i Samoa o lo'o nofoia vaega tūlata i le matafaga mā o nei vaega o lo'o faigofie ona a'afia i le suiga o le Tau. O ta'ifau ta'aloa ma ta'ifau a aiga o lo'o avea fo'i lea ma fa'afitauli i tagata tafafao maimoa ma o lenei fa'afitauli o lo'o i mata'ituina nei e Leoleo i le vaega o lo'o va'aia ta'ifau.

Taunu'uga Mo'omia 5: Siosiomaga faigofie mo le Atina'eina o Pisinisi

O le fa'avaeina o le Tulafono mo Kamupani (*Company Act*) sa faamalositia ma fesoasoani i vaega e tuu faatasia faamatalaga mo fesoasoani ma mataupu uma tau alamanuia (*One Stop Shop*) mo le faaleleia atili o pisinisi i totonu o Samoa. Sa mata'ituina lē mautonu i le numera o tusi fa'amaonia aua atina'e o pisinisi i tupe teu fa'afaigaluega mai fafo (Foreign Investment Committee) ma o le tausaga fa'aletupe 2013/14 sa fa'amauina ai le maua o atina'e tetele i Samoa e iai le atina'e o le Taumesina ma atina'e tau malosia'aga fa'afuina. I le tausaga 2014, sa faavaeina ai le Poloketi mo Feso'otaiga Faalotoifale

(National Broadband Highway) ma o lo'o gasolo fuafuaga ma galuega mo le fausiaina o laina o fesootaiga ui mai i le sami (submarine cable) e faaleleia atili ai fesootaiga ma atunuu i fafo.

O loo faaauauina pea le fesoasoani a le malo i Vaega Tumaoti e ala lea i fuafuaga ma vaega eseese o loo tuuina atu i le Auaunaga e Fesoasoani ai Pisinisi ma Vaega Tumaoti (Private Sector Support Facility) o lo'o tele ai lava le fesoasoani i Vaega o Faatoaga. O lo'o maitauina o le tele o pisinisi o lo'o fa'atinoaina e tagata Samoa e le'o resitalaina.

VAEGA FA'AMUAMUA 2: MATA'ITUINA O LE SOIFUAGA LAUTELE

Taunu'uga Mo'omia 6: Samoa Maloloina

Ua lava tapena le auivi mo faiga faavae faapea tulafono autu ua maea ona pasia i totonu o le vaitaimi o faatinoga o le TAS ina ia mautinoa ua tuuina atu o auaunaga muamua faale soifua maloloina. O nisi o galuega tetele e aofia le toe faafouina ma le faatotogaina o le falemai TTM faapea le faaleleia o falemai i nuu i tua. Ua iai foi ni fale fai nifo o loo i nofoaga eseese se tolu i totonu o le taulaga o Apia. O le atinaeina o tagata faigaluega ma le faamalosia o tomai ma agavaa e taua lea ia mautinoa o faaleleia ai auaunaga faalesoifua maloloina muamua faapea faalauiloa faalesoifua maloloina.

Ua iai polokalame faaauau aua le faaleleia o tapulaa mo tomai faapitoa faale soifua maloloina ma o loo lagolagoina e ala i nisi o taiala ua maea ona tapena; o le iloiloina o taiala o loo faatino ai galuega mo le saogalemu o le tina maitaga; taiala motomai faapitoa mo tausiga o maitaga ma pepe faapea taotoga faapitoa/faafuasei; saogalemu ma le tapenaina o meataumafa mo aoga. Ua faatupulaia le fuainumera o latou e iai tomai faapitoa faatosaga ma ua maitauina foi le siitia o fuainumera o pepe ua maea faia tui puipui e tusa ma le polokalame faagasoloa a le vaega maoti. Ua fa'amauiina le lamatia o le soifua maloloina o le atunuu ona o faamai le pipisi ma latou aafiaga ma ua avea nei ma vaega fa'amuamua i galuega fa'atino.

Ia tutusa le mauaina o le auaunaga tau i aiga fuafuaina i tina mai nu'u tumamā i le taulaga ma tinā o lo'o i le taulaga o se tasi o vaega ua va'ava'ai iai. O lea tulaga foi o lo'o fuafuaina mo isi vaega o le soifua maloloina i nu'u tumamā mai le Taulaga.

Taunu'uga Mo'omia 7: Fa'amamafa le Si'itia o Avanoa ma luga o Taumafaiga Fa'alea'oa'oga

O le polokalame a Samoa e Totogi Fua ai Pili aoga o fanau i aoga maualalo i le 2009 faapea aoga maualuluga (vasega 9-11) i le 2012 o se tasi lea o vaega e lagolago ai le mautinoa o siitia avanoa mo aoaoga talafeagai. O nisi o vaega taua sa faapea ona ausia ua faaauau ona faaleleia e pei ona iai le siitia o fuainumera o auaunaga tau aoaoga ua maea ona pasia polokalame ua amanaia i totonu o Samoa faapea atunuu i fafo.

Ua maituaina foi le siitia o fuainumera o latou iu mai aoaoga ma ua faaauau foi ona tuuina fesoasoani e ala i sikolasipo mo avanoa tau aoaoga. O le fausia foi o tapulaa ia mautinoa le lelei o auaunaga tau aoaoga

faapea le iloiloina o se tasi o vaega taua o loo faauau pea ona faaleleia. O le tusi taiala mo lesona ua maea tapena o loo aofia ai ma aoaoga mo i latou e iai manaoga faapitoa mo aoga mauualalo ua tuuina mo aoga uma aua lona faaoagaina. O loo faauau pea ona fai aoaoga mo faiaoga i lenei tusi taiala e aofia ai foi ma le faaogaina o mea faitino faatenokolosi. Ua maea foi ona iloilo le tusi taiala mo lesona mo aoga mauualuluga.

O lo'o mo'omia le fa'amalosia o le tulafono i le una'ia o taimi e a'o'oga. O i latou o lo'o fa'amatu'uina atu auaunaga i le a'oa'oina e le'o iloga ona ato'ato'a le iloa e ono 'ausia ai le lelei talafeagai ua fa'atapula'aina mo a'oa'oga ona o lo'o fa'alētonu le malamalama ma le iloa o faia'oga ma le lelei atoatao o tamaiti aoga ua tu'ua vaega mauualuluga ua ulufale atu i a'oga fa'a-faiaoga i le Univesite Aoao o Samoa.

Taunu'uga Mo'omia 8: Fa'atumauiina Soifuaga Lautele

8.1: Samoa Saogalemu ma le Mautu

O polokalame i nuu i tua e pei o le polokalame mo le vaaia ma le puipua o aiga tuaoi sa vaaia ai le siitia o le ripotiina mai o soligatulafono. O le polokalame foi mo le toefuataiina o tupulaga talavou i le Olomanu – lea na faamaeaina ia Oketopa 2013 – na fesoasoani tele i le faaitiitia o le numera o talavou solitulafono. Ua faaleleia avanoa i faamasinoga, tulafono ma auaunaga faaletulafono e ala i ni isi o fuafuaga e pei o le Fesoasoani i le Faamasinoga a le Faalapotopotoga mo e Puapuagatia faapea ma polokalame fesoasoani a le Malo i tulaga tau i tulafono.

O le Komisi mo Mataupu tau Aia-tatau i lalo o le Ofisa o le Komesina o Sulufaiga na faavaeina ia Tesema 2013, ma o se vaega tutoatasi e unaia le tauleleia ma pulega lelei i faiga faavae uma o le malo. O le toe iloiloiloina o le Tulafono a Nu'u 1990 atoa ai ma le tuufatasia o tulafono mo nuu ua faaleleia ai le tuufatasia o faamasinoga i nuu ma afioaga ma le faiga aloaia o faamasinoga. O loo galulue faatasi matagaluega i le Vaega Maoti o Nu'u ma Alalafaga faapea ma le Vaega Maoti o Tulafono ma Faamasinoga ina ia mautinoa le unaia ma le amanaia o faamasinoga faaleaganuu i le faiga aloaia o faamasinoga.

O fa'amaumauga i fuainumera i soliga tulafono ua iai nei, mā o lo'o fa'agasolo pea le fa'atinoina o fa'amaumauga ma mautinoa le iai o fuainumera aua le iloiloiloina o fuafuaga e ono ausiaina e pei ona fa'ata'atitia e lenei vaega ma'oti ma le TAS.

8.2 Atina'e o Nu'u ma Afioaga

Sa iloiloiloina le Tulafono i nu'u ma afioaga ina ia mautinoa o gatasi o tulafono faatonutonu i nu'u ma afioaga fa'apea ma aiaiga i le tulafono ma luitau o lo'o faapea ona maitauina mai i aia tatau a tagata. I le tausaga 2012, mai le 202 nu'u, e sefulu ma le lima nuu ma afioaga ua faatinoina nei tulafono faatonutonu faatasi ma le fuafuaga e fausiaina ni aiaiga o tulafono faatonutonu i nuu ma alalafaga e valu i le tausaga. O polokalame mo le atinaeina o le tomai i vaega e iai le soifua maloloina, o le siosiomaga, o faifaatoaga, o le vai, tupe, aoaoga, felauaiga ma le malosiaga o lo'o faapea ona fuafuaina lea mo Sui o Nu'u ma Sui Tamaitai o Nu'u. E tusa ma le 42 nuu ua iai fuafuaga mo atinae ua iai ma fuafuaga mo galuega tetele mo le talafatai ma fuafuaga mo le tali atu i le tau.

Na fa'atinoina fo'i ni isi o atina'e i nu'u ma alalafaga i le itu o meataumafa mo le tausiga o aso uma e iai fuala'au'aina faifua, o mea toto, o le fa'atinoina o le lalagaina o measina ma meataulima fa'aleaganu'u ma oloa fausiaina mai popo. O lo'o fa'aauuina pea le fa'atinoina o tulaga e fa'amalosia ai le saogalemu ma le puipuiga lautele mo tagata o lo'o iai mana'oga fa'apitoa. O lo'o tu'uina atu i polokalame mo a'oa'oga ma fa'alauiloa tulaga i sauaga i totonu o aiga. Sa fa'atinoina fo'i polokalame mo a'oa'oga aua le aia-tatau, faataitaiga, o faatalatalanoaga i aiatata o le tamaititi.

O lenei vaega ma'oti o lo'o galulue nei i le fa'ationina o latou fa'amaumauga fa'avaega fa'atasi ai ma fa'amaumauga e mafai ai ona iloiloina le fa'atinoina o galuega.

VAEGA FA'AMUAMUA 3: AUAUNAGA MA ATINA'E TETELE

Taunu'uga Mo'omia 9: Ia fa'amautuina le fa'amoemoeina o le suavai taumafa ma le iai o fale mo suavai lafoa'i

O lo'o maitauina le fa'amalieina o le lautele i le tulaga o lo'o iai le suavai fa'atasi ai ma le fa'amoemoeina o le auaunaga mo suavai lafoa'i. Ua siitia foi le fuainumera o nu'u o lo'o mauaina le suavai mama ma e lata atu ile 90% le aofai o aiga o lo'o fa'aogaina fale mo suavai lafoa'i. O lo'o gasolo lelei pea le fa'asaoina o punaoa suavai e afua mai i le maualuga o le tulaga o lo'o iai nei le lagolagosua mai a sui o nu'u ma afioaga aua le fa'amoemoe sa iai le vaega maoti o le suavai i le pasiaina lea o tusi Taiala mo le Pulea lelei o Punaoa Suavai. Ua mafai nei ona mauaina e nisi o aiga le suavai o lo'o tapueina mai i fa'atanoa e ala i se polokalame ua mae'a ona fa'ata'atia e le Vaega Maoti o le Suavai, ma e ave foi le fa'amuumua i aiga e matuā fia maua lea fesoasoani.

Ua fa'ailoa mai i su'esu'ega le maualalo o le tulaga o lo'o iai le suavai ona o punavai a le Pulega o Suavai, aemaise le Asosi Fa'apitoa mo Punaoa Suavai ona o suavai e le'i fa'amamāina ma fa'availa'auina. O le'a fa'aauu ma fa'amalosia pea le fa'aogaina o taiala mo suavai saogalemu ina ia mafai ai ona sa'ilia vaega o lo'o lamatia ai le suavai. Ua maitauina le tele o atina'e tetele ua fa'ationoina i lalo o le va'ava'aiga a le Pulega o le Suavai e aofia ai le fa'atūina o ni masini fa'amamā ai le suavai i Aleisa ma Vaitele, fa'atautaia o le vaega 2 o le galuega tau ala vai i Falelauniu, ma le fa'alauteleina o le auaunaga tau suavai amata mai Neiafu ma Falealupo se'ia o'o i Falelima ma Tufutafoe.

Taunu'uga Mo'omia 10: Mausali ma Saogalemu le Tulaga o Fela'ua'iga

O le Vaega Iona Lua o le Poloketi (SIAM 2) sa fa'ama'ea ia Tesema 2014, e aofia ai le toe faaleleia ma le faalauteleina o le auala i Vaitele mai malifa i Vailoa, faatasi ai ma le toe fausia o le aualalaupapa i Vaimoso ma Togafu'afu'a. O lo'o faamalositia pea le ausia ai o tapula'a ma fausaga o auala mia mulimulita'i pea i tapula'a a Niu Sila ma Ausetalia. O le Masina o Oketope 2013 sa amataina ai fo'i le poloketi mo le toe fausiaina o auala e aofia ai ma le toe fausiaina o aualalaupapa sa faaleagaina e le afa o Evani.

Sa amataina fo'i i le tausaga 2014 galuega toe fa'aleleia o le Malae Vaalele fa'avaomalo i Faleolo, o le fale faatalimalo faapitoa ma le pakaga fou mo ta'avale. Sa pasia fo'i le poloketi a le SAIP ia Mati 2014 ma o le a fausia ai le auala faatali pasese. Sa pasiaina fo'i e le Kapeneta le siitia o le lafoga ina ia mautinoa le toe fa'aolaina mai o seleni ma le tau o lenei poloketi. Sa fa'atautaia fo'i saililiga ma fa'atalanoaga ma le malo o

Iapani i le toe fausiaina lea o le Uafu i Apia. Sa pasiaina fo'i e le Kapeneta le tu'uina atu aloaia o matafaioi ma auaunaga tau Va'a mai le Pulega o Uafu ma Taulaga i le Fa'alapotopotoga o Va'a a Samoa.

O le'a fausiaina le taiala aua le pulea lelei ina ai o Aseta. O le fa'agasoloina fo'i o tulaga i fa'ataufoaga o le'a si'itia. O le'a fa'aleleia atili le tulaga i fa'amaumauga ma resitala o le'a mautinoa le si'itia ai o tulaga tau auala ma le fausiaina o faiga fa'avae ma atina'e tau i tupe teu fa'afaigaluega.

Taunu'uga Mo'omia 11: Fa'aleleia ma ia Gafatia le Auaunaga o Feso'otaiga

O le atina'e mo feso'otaiga i upega tafa'ilagi sa fa'atinoina i le 2014. O lo'o fa'agasoloina nei fa'atalatalanoaga mo le fa'atupeina ma le fa'atinoina o le isi atina'e mo feso'otaiga i upega tafa'ilagi. O fetu'una'iga ma suiga i tulafono ma pisinisi, o galuega tetele fa'aonapo nei ma le silifia lea o tulaga o faiga fa'avae o lo'o fa'apea ona faatinoina ina ia una'ia ai le fa'atupula'ia vave o le fa'aaogaina o feso'otaiga tau i fa'aaogaina o telefoni ae fa'asilisili lava tulaga i le fa'aaogaina o upega tafa'ilagi. O nei atina'e agai le tulaga i fa'atauvaga a pisinisi tau i fesootaiga ua avea ma tulaga ua pa'u ai le tau o le fa'aaogaina o nei auaunaga ona o le siitia lea o mana'oga i le faaaogaina o telefoni i totonu lava o Samoa ma le lalolagi.

Ua mae'a ona fa'atinoina faiga fa'avae aua tulaga i masini lafoa'i e tusa ai ma faiga fa'avae mo le pulea lelei o mala tutupu ma vaila'au. Ua amataina nei galuega fa'asolo a le Ofisa o Pulega Faatonu tau Fesootaiga mo le mata'ituina ma va'ava'ai anavoa e maketiina ai ai le fesootaiga i upega tafa'ilagi.

Taunu'uga Mo'omia 12: Malosi'aga Mausali

O ni isi o suiga ma fetu'una'iga o ofisa a le Malo sa aofia ai ma le faia lea o se Vaega o le Malosi'aga i lalo o le Matagaluega o Tupe e va'ava'aia le tulaga i le tu'ufa'atasia vaega uma mo le fausiaina o fuafuaga mo le vaega ma'oti o le Malosi'aga. Ua maitauina le fa'atupula'ia o atina'e tau i malosiaga fa'afouina ua fa'amaoniaina ma ua iai fo'i le fesoasoani faipa'aga a le Malo ma Vaega Tuma'oti e ala i se maliliega i le fa'atauina o le eletise. Ua maitauina le si'itia o le le fa'aaogaina o le fa'aaogaina o le malosiaga fa'afouina e ala lea i le malosiaga e maua mai le la fa'aaoga ai tulaga fa'atekomolosi e aofia ai Vaitelega, Tanugamanono, Tuana'imato, Salelologa, Apolima Tai ma le atin'e o le malosi'aga mai le La a le JICA o lo'o faia i Savaii. O ni isi o galuega aua le malosiaga mai le La o lo'o fa'agasolo pea galuega mo le fausiaina. I ni isi o atina'e tau i Malosiaga, e 5 ni fale mo le fausiaina o le eletise mai le vai o lo'o fa'agalueaina nei e le Faalapotopotoga o le Malosiaga Faaeletise fa'atasi ai ma le isi atina'e o lo'o fuafuaina e amata i le 2017-2019 mo le eletise mai le suavai o lo'o fuafua e fa'atinoina i Vailoa Palauli i Savaii. O le vaega o le Pulega o Femalagaiga i Aualatetele o se tasi lea o ofisa taua o lo'o iai le sao e ala lea i le mata'ituina lea o tulafono ma una'ia ina ia mautinoa o lo'o resitala uma ta'avale fa'atatau i le tele o le afi o le ta'avale ma lona tau ina ia mautinoa le fa'aaoga tatau o le malosiaga.

O lo'o mo'onia le toe va'avaa'i i le atina'eina o faiga fa'avae ma le fa'aaogaina o le malosiaga mai le vela ma le kukaina o meataumafa.

VAEGA FA'AMUAMUA 4: SIOSIOMAGA

Taunu'uga Mo'omia 13: Si'osi'omaga Gafataulimaina

E 1.7% ua fa'aititia ai lau'ele'ele ua ufitia e le vaomatua ona o le a'afiaga ma le Afa o Eveni, o vaomatua na fa'atamaia i le afi, o fanua ua fa'agalueaina i fa'ato'aga ma le fa'ateleina o ni isi o vaega e fa'atuina ai pisinisi ma fale gaosi mea. E tusa ma le 58.3 pasene le aofa'i o laufanua o Samoa ua faapea ona ufitia e le vaomatua. 'ae e le'o aofia ai ni isi o fa'asao laisi, togatogo fa'asao i le vaomatua ma la'au o lo'o totoina i vaega o lo'o iai taligalu. E tusa ma le 8 le aofa'i o nofoaga faasao o lo'o ufitiaina le 940km² poo le 33 pasene lea o laufanua o Samoa. O ituaiga meaola o loo lamatia pea e aofia ai tafola, laumei ma isi i'a i le sami.

O le tumau o puipuiga i galuega faasao o laufanua taua ma o latou siosiomaga ma itu'aiga meaola o lo'o fa'aauauina pea polokalame e fa'amuamua ai nei vaega. O ituaiga meaola o le atunu'u (2008) sa maitauina ai e tusa ma le 120 le aofa'iga o itu'aiga la'au ma manu (e aofia ai meaola o le 'ele'ele, suafai mamā ma meaola o le sami) o lo'o maua i Samoa. Approximately 10% of the hydro-metric map of all aquifers in Samoa is now monitored with boreholes. E tusa ma le 10% vaega o le fa'afanua o lo'o maitauina ai suavai mai le 'ele'ele o Samoa o lo'o mata'ituina nei. Sefuluiva (19) ia ele'ele fa'asao a le Malo, 5 nofoaga fa'asao/paka a le Atunu'u – (Le Pupu Pue NP, lake Lanoto'o NP, Mauga o Salafai NP, Asau-Falelima NP & Lata NP), 3 vaega fa'asao i le Sami – (1 Palolo Deep, Aleipata ma Safata MPAs) ma le 3 fa'asao i nu'u ma alalafaga o lo'o fa'agasoloina nei galuega.

Taunu'uga Mo'omia 14: Puipuiga mo Fesuaiga o le Tau ma Fa'alavelave Matautia

Ia fesootai suiga o le tau ma aafiaga o faalavelave faa-le-natura. O le faatuputupulaia o le numera o faalavelave o le tau o le a mafai ai foi ona maua ai nisi o metotia e mafai ona tali atu ai i suiga o le tau. O suesuega e faatatau i suiga o le tau, o loo faamamafa ma faatauina a ii latou o loo aafiga gofie i suiga o le tau. O loo faatautaia polokalame i ona i tulaga eseese e pei o le tulaga faa-le –malo, faapaaga faapea foi nuu ma o loo faaogaina metotia e mataituina ai nei polokalame.

O vaega tupe mo fuafuaga o le tau, o loo lagolagoina ai foi le faataunuuna o ni atinae tetele ma mataituina ia mautinoa o loo faaogaina aseta e le aafia i suiga o le tau. O le polokalame fou a le pasefika mo le tali atu i suiga o le tau o le a faatupulaia ai atinae mo le DRM. E tusa ma le 350 nuu ma alalafaga ua faamauiina o loo moomia le faatautaia ai a o polokalame o suiga o le tau ma le mataituina o aafiaga o suiga o le tau pei ona amatalia mai le tausaga 2012.